

AMBIENTI UJOR NË RAJONIN E VLORËS, BURIMET E NDOTJES DHE MBROJTJA E MJEDISIT

Kozma Leka

Rajoni i Vlorës dallohet për pasurinë e shumëllojshmërinë ujore. Larmia e madhe hidrografike shprehet në objektet ujore, Detet Adriatik e Jon, Lagunat e Nartës, Orikumit dhe Butrintit, ujërat nëntokësore, kanalet kulluese e ujitës. Këto kanë tipare të veçanta hidrologjike, hidrokimike e termike dhe jo në pak raste kanë probleme me ndotjen. Burimet ujore përdoren për qëllime industriale, bujqësore dhe prodhimin e energjisë elektrike si: hidrocentrali i Smokthinës, Bisticës dhe Hidrocentralet e vegjël në bregun e detit që tashmë nuk janë në funksionim.

"Uji është burimi shumë i nevojshëm për jetën në rajonin e Vlorës, përdorimi i tij me efektivitet kërkon kuptimin mbi qarkullimin në natyrë, njohjen me kapacitet dhe kufizimet, shpërdorimet, ndotjet dhe menaxhimin e tij.

Në rajonin tonë "degradimi" i mjedisit ndikon negativisht në shëndetin e popullatës dhe zvogëlon mundësinë për zhvillim të qëndrueshëm të tij.

Ndotja është me e madhe pranë zonave fushore. Në këto zona ka dendësi më të madhe të popullsisë. Po aty bëhen aktivitete në shumë fusha të jetës ekonomike, shoqërore, industriale e bujqësore.

Zhvillimi i rajonit tonë ka nxjerre detyra për studimin e ujërave. Pikësynimi është: "Kërkimi dhe zbulimi i rezervave ujore, rishpërndarja e tyre në territor dhe mbrojtja prej ndotjeve".

Veçoritë hidrologjike të rajonit

Rajoni ka një rrjet hidrologjik të pasur. Ai përbëhet nga pellgu ujë-mbledhës i detit Adriatik dhe Jon. Përsa i përket lumenjve, dallojmë pjerrësinë e shtratit të rrjedhjes së tyre. Bistrica e ka 18%, ndërsa Vjosa futet në vlerat e larta të shtresës së rrjedhjes me 986 mm.

Regjimi i lumenjve është mesdhetar. Rrjedhja e lëngët e lumenjve është me prurje maksimale në periudhën e ftohtë dhe të lagët. Ndërsa ushqimi bëhet prej ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore. Konkretisht, ushqimi nëntokësor për lumin Bistrica është 90%.

Ndërsa regjimi torrencial në lumin Pavlla është me

luhatje në prurje e me gërryerje të menjëhershme të nivelit gjatë shirave të gjatë dhe intensivë, kjo si pasojë e përbërjes litologjike terrigjene dhe ndikimit të klimës mesdhetare.

Në rajonin tonë, përqendrimi i rrjedhjes gjatë periudhës së ftohtë të vitit, ka kushtëzuar vërshimet dhe përmytjet e shpeshta në zonat fushore të tij. Këto vërshime lidhen me faktorët e klimës dhe të gjeomorfologjisë.

Nga ana tjetër, mund të përmendim se, prurja e ngurtë mesatare shumëvjeçare e lumenjve tanë arrin 1650 kg/s dhe i përgjigjet një vëllimi total 53.2 milion ton në vit. Nga kjo shifër 13% i takon lumit Vjosa.

Gjithashtu, ujërat e rrjetit tonë lumor kanë mineralizim mesatar. Ai ndryshon nga një lumë në tjetrin (162-461 mg/l) ndërsa Vjosa futet në vlerat e larta e sidomos në verë. Ndërsa pellgu ujëmbledhës i Vjosës është 6700 km² dhe ushqimi bëhet në reshjet e shiut dhe ujërat nëntokësore. Në jug të Rajonit, Bistrica, Kalasa dhe Pavlla kanë një pellg ujëmbledhës me sipërfaqe 821 km². Prurjet mesatare luhaten nga 24 m³/s në Bistrisë dhe 6.5 m³/s në Pavlla.

Përhapja dhe regjimi i ujërave nëntokësore ndryshon nga një vend në tjetrin dhe kjo është e lidhur me ultësirën perëndimore dhe atë të Delvinës.

Ujërat nëntokësorë formohen kryesisht në brendësi të shkëmbinjve karbonatikë, më pak në shkëmbinj terrigjenë dhe ranorë. Këto të fundit kanë potencë të pakët e si rrjedhim dhe rezerva të pakta.

Burimet ujore në gjirin e Vlorës kanë një veçori specifike mbasi formohen pranë bregdetit ose dalin nga burimet nëndetare. Nga Vlora në Ksamil, dalin shumë burime në vijën detare dhe nëndetare (40 burime me prurje 5-7 m³/s), ndërsa në Syrin e Kaltër në Bisticë 18.5 m³/s. Megjithëse rezervat totale të shfrytëzueshme janë të mëdha, shkalla e shfrytëzimit të tyre është ende jo e lartë.

Ekziston një nivel i dytë i drenimit të ujërave nëntokësorë (burimet nëndetare). Ato shfaqen nga Uji i Ftohtë deri në skajin verior të Jonufrit. Ekzistenca e burimeve karstike është e lidhur me masën e madhe të

shkëmbinjtë karbonatikë dhe ujëmbajtës së fuqishme të tyre që realizohet nga të çarat e shkëmbinjtë. Tipik mund të përmendim malin e Lugarës dhe kodrat e Shashicës.

Vetëm një pjesë e vogël e burimeve që dalin në sipërfaqe janë aktualisht në shfrytëzim (rreth 900 l/s). Thithja dhe filtrimi i ujërave të burimeve nëndetare me anën e pompave të fuqishme do të siguronte një furnizim të pandërprerë në zonën turistike madje dhe të qytetit. Meqenëse turizmi po shikohet si aspekt prioritar dhe një pjesë e zonave rurale ka mungesë të theksuar për ujë të pijshëm, duhet të zërë një vend të rëndësishëm ky problem.

Burimet karstike dalin dhe në lartësi 400 m mbi nivelin e detit. Kjo mund të furnizojë mjaft mirë me sasira të mëdha të ujit shumicën e qendrave të banuara që janë në këtë lartësi.

Përsa i përket detit Adriatik (në zonën e gjirit të Vlorës), rol të veçantë në veçorinë e ujërave, i takon rrymave gravitacionale të efektit baticor, derdhjes së ujit të lumenjtë dhe gradientit (për shkak të densitetit të ndryshëm).

Krahas tyre, rol të rëndësishëm luajnë dhe rrymat e formuara pas procesit të vrondullimit (sidomos në zonat e bregdetit të ulët ranor). Rryma më e madhe formohet gjatë procesit të ujë-këmbimit midis Adriatikut dhe detit Jon duke u përfaqësuar nga një rrymë e ngrohtë me drejtim Jug-Veri.

Po ashtu, veprimi i baticë-zbaticave shfaqet në një nivel 30-40 cm, veprimi i rejsheve sjell rritjen e nivelit në 5 cm, shtytja e erës sjell një ngritje prej 14 cm, ndërsa valëzimi më i lartë i arritur kap lartësinë 3.5 m në gjirin e Vlorës dhe 7-8 m në det të hapur.

Tejdukshmëria dhe ngjyra e ujit të Adriatikut dhe Jonit në përgjithësi është e lartë. Kjo lidhet me bilancin ujqor negativ dhe zhvillimin e pakët të zooplanktonit. E madhe është tejdukshmëria në Rivierën tonë. Kjo lidhet me prurjet e pakta të ngurta të përrenjtë të zonës.

Regjimi hidrologjik i detit Adriatik dhe Jon varet nga faktorët kozmikë, qarkullimi i masave ajërore, konfiguracioni i vijës bregdetare dhe i fundit të detit, shkarkimi i ujërave kontinentalë.

Deti Adriatik dhe Jon ushtron një ndikim në të gjithë komponentët e pejsazhit gjeografik, me të është e lidhur dhe veprimtaria ekonomike e njerëzve në Rajon. Në detin Adriatik, temperatura mesatare vjetore është 19 oC, pra ai përbën një det të ngrohtë që favorizon si turizmin balnear ashtu dhe zhvillimin e gjallesave bimore dhe shtazore. Lëkundjet mesatare vjetore të temperaturës së ujërave të Adriatikut janë nga 13 oC në Shkurt në 25oC në Gusht. Ujërat e detit Adriatik përbëjnë një kondicioner gjigand për gjirin e Vlorës duke amortizuar si ngrohjen verore ashtu dhe ftohjen dimërore.

Nga krahasimi i ecurisë vjetore të temperaturës së ujërave të detit Adriatik në gjirin e Vlorës me temperaturën e ajrit në stacionin e Vlorës, shihet qartë

e njëjta tendencë vjetore, veç se amplituda është më e vogël dhe të gjitha vlerat janë më të larta në ujërat e detit Adriatik.

Stacioni	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Vlorë	13,7	13,1	14,6	15,9	19,5	23,2	24,9	25,1	23,7	21,2	18,3	15,6

Gjithashtu, temperaturat e ujërave të Adriatikut në periudhën e vjeshtës në mënyrë të dallueshme janë më të larta se ato të pranverës (pasi kanë akumuluar ngrohtësinë verore që e lëshojnë me ngadalë). Temperaturat relativisht të larta përcaktojnë dhe një kripësi të lartë 38 gr/l.

Një vend të veçantë në Rajon zënë dhe liqenet e kripura bregdetare. Në këtë futen Laguna e Nartës dhe e Butrintit. Formimi i tyre lidhet me evolucionin e bregdetit të ulët. Laguna e Butrintit është më e thellë për shkak të fundosjes tektonike. Lagunat lidhen me detin me kanalet natyrore, në të cilën uji ndryshon drejtimin çdo 6 orë dhe lidhen me baticë-zbaticën.

Proceset meteorologjike (era, reshjet) veprojnë në këtë ujë-këmbim vetëm në madhësi dhe jo në drejtimin e tij. Prurjet e ujit në kanalet e komunikimit lëkundën nga 50 në 1500 m³/s. Sasia e ujit që hyn në lagunë nuk është e njëjtë me atë që del. Ky raport ndryshon sipas stinëve. Përzierja e fuqishme e ujit në këto laguna, zhvillimi i bimësisë dhe shkëmbimet e vazhdueshme midis detit dhe lagunës bëjnë që ujërat e tyre të jenë të pasura me oksigjen. Lagunat përdoren gjerësisht për peshkim, për kultivimin e midhjeve (Butrinti) dhe nxjerrjen e kripës (Narta).

Rreziqet kryesore të rajonit

Jo në pak raste uji është me probleme ndotjeje e cila bëhet prej veprimtarive të shumta në zonat urbane, rurale e industriale. Rol negativ luan dhe ndotja e trashëguar në ish-sodë pvc, Lagunën e Nartës, rrjedhjen e poshtme të Vjosës, etj... Kjo ndikon në cilësinë e ujërave sipërfaqësore.

Ujërat e zeza urbane janë prezent, mund të përmendim zonën bregdetare, plazhin e vjetër, Vjosën e poshtme etj...

Rrjetet kulluese ekzistuese nuk janë në gjendjen e duhur dhe në lidhje me urbanizimin e egër, shfaqin probleme gjithmonë e më të mëdha.

Shpesh, shirat e rrëmbyeshëm bllokojnë kanalet dhe uji zgjeron vëllimin duke krijuar vështirësi të mëdha për orë të tëra në zonat urbane e sidomos në qytetin e Vlorës, shtu këtu dhe rastet kur nuk punon siç duhet dhe hidrovori. Ende nuk ka një vend për depozitimin e mbeturinave urbane. Ato shpesh hidhen pranë hidrovorit dhe vijës bregdetare.

Kur flasim për cilësinë e ujërave të Rajonit kemi parasysh jo vetëm ujërat sipërfaqësore por dhe ato nëntokësore. Por ujërat e zeza urbane paraqesin

një problem të veçantë. Mbledhjet e ujit të shiut të rrëmbyeshëm shkarkohen direkt në pellgjet sipërfaqësore. Kanalet e ujërave të zeza janë më të vegjël se përmasat normale. Ata shpesh janë të çarë, të bllokuar, nga mirëmbajtja e keqe.

Rrjedhjet nga këto kanale mbartin rrezikun e ndotjes së rrjetit të ujit të pijshëm, ato ndotin tokën dhe ujërat freatike. Ende nuk janë realizuar projektet për rehabilitimin e kanaleve të ujërave të zeza e ngritjen e impiantit për filtrimin e tyre.

Rrjetet dhe basenet ujore kanë probleme me treguesit e kripëzimit, me treguesit e ndotjes organike dhe me turbullirën (e cila shpreh treguesin e trupave të ngurtë në gjendje pezull nga erozioni dhe burime të tjera).

Laguna e Nartës vuan nga ndotja e provokuar, prej mungesës së ujërave të ëmbla dhe mbushjes së kanaleve të komunikimit, Lagunë-det. Ky bllokim i vazhdueshëm i kanaleve të komunikimit, ndërhyrjet hidrologjike në sipërfaqet ujore, pakësimi i ujërave të ëmbla që futen në lagunë janë probleme shumë serioze. Kjo shoqërohet me ndotjen urbane (mbetjet e ngurta që vijnë prej zonës urbane) , me ndotjen industriale të të shkuarës dhe të sotmes, me marrjen e ujit prej kripores etj.

Kanë ndodhur ndryshime hidrologjike në Lagunën. Ndërhyrjet në kanalin komunikues me detin kanë sjelle rritjen e lartë të kripësisë si dhe ndryshimin e strukturës së bimësisë. Kanalet e komunikimit Lagunë-det bllokohen vazhdimisht nga sedimentet detare prej rrymave detare. Laguna nuk furnizohet sa duhet me ujë deti. Nuk mirëmbahen kanalet kulluese që derdhen në lagunë dhe laguna s'ka furnizimin e duhur me ujë të ëmbël. Ajo në brendësi po mbushet me aluvione detare. Ujërat e ndotura derdhen në kanalin e ujërave të larta që vinë nga Vlora e më pas hynë në Lagunë. Në sezonin Verë-Vjeshtë 50% e sipërfaqes së Lagunës thahet dhe thellësia arrin 10-30 cm, nga 80-130 që është thellësia mesatare.

Kriporja me sipërfaqe 1500 ha, ndahet nga laguna prej një dige. Laguna ndahet nga deti me një brez ranor. Ajo komunikon me detin me dy kanale artificiale. Kanalet bllokohen shpesh nga sedimentet dhe kjo ndikon në raportin e përqindjes midis gazrave dhe ph.

Gjatë verës sasia e ujit të ëmbël është e ulet sepse kanalet e komunikimit janë të bllokuara nga mbushjet në një sipërfaqe 1000 ha, e cila thahet. Kjo thatësi është e dëmshme për botën e Lagunës.

Në gjendje normale në Lagunat e zonës ka një ekuilibër ndërmjet sasisë së lëndës organike dhe oksigjenit të tretur në ujë. Por ky ekuilibër prishet dhe krijon raporte të reja ndërmjet prodhimit të lëndës organike dhe oksigjenit të tretur në ujë, për këtë bëhet shkak shtimi i lëndës organike nga akumulimi i vazhdueshëm i mbetjes së gjallesave që zhvillohen në to.

Laguna e Butrintit lidhet me detin jonian nga kanali i Butrintit

Ky kanal ka tendence të çajë e të bëjë pastrimin e tij duke lejuar shkëmbimin e ujërave gjatë baticave Liqen-Det.

Në vitin 1959 u drenazhua fusha e Vurgut (pasi u devijua rruga natyrore e Lumit Bistricë për në kanalin e Çukës po ashtu u devijua Lumi i Kalasës për në Lumin Bistricë. Nga devijimi i Lumenjve Bistricë e Kalasë për në detin Jonian, Laguna e Butrintit humbi një sasi të madhe të ujërave të ëmbla me pasoja dhe rreziqe të mëdha ekologjike.

Një ndryshim tjetër në ekosistemin e Lagunës, ishte kthimi i zonave të gjera ligatinore dhe Lagunore në toke bujqësore, për rrjedhojë ndryshoi shumë mjedisi i Lagunës cilësia e ujit dhe nivelet e kripësisë.

Krahas problemeve që kanë lagunat edhe bregdeti në tërësi paraqet situata që kërkojnë zgjidhje të pranueshme në interes të mjedisit dhe popullatës.

Evolucioni i vijës bregdetare konsiderohet tërësisht natyror dhe ndërhyrjet e njeriut kanë sjellë pasojat e veta negative. Punimet inxhinierike në pellgjet lumore të cilat janë shoqëruar dukshëm me shkarkimin e materialeve në det, kanë ndikuar në ndryshimin e geomorfologjisë së shelfit detar.

Shelfi detar ka një shtrat të ceket e të favorshëm, i formuar nga rëra e imët dhe balta që vjen prej Liqenit të Butrintit në jug të Rajonit tonë.

Një shtresë sedimentare që vjen nga derdhja e kanalit të Çukës në det, transportohet në drejtim veriperëndimor për në gjirin e Sarandës.

Edhe Lumi Pavlla në grykë-derdhje ka materiale të shumta sedimentare që ushqejnë një rryp të gjatë bregdetar.

Këtu krijohen edhe ledhe baltore në pjesën veriore të gjirit të Butrintit. Ky fenomen është i pranishëm edhe për Vjosën.

Forcat detare gëryerëse po ndryshojnë vijën bregdetare. Tërheqja e saj vihet re nga derdhja e Vjosës deri në Delisuf. Shpejtësia e tërheqjes është 5-15 m në vit. Nga hidrovori i Akërnisë deri në derdhje të kanalit të madh të komunikimit Laguna e Nartës – det, bregu po mbathet nga 30-5 m në vit. Në zonën e ish sot plazhi i vjetër, bregu po gërryhet bashkë me pishat e Pyllit të Sodës.

Peshkimi bregdetar me anije të mëdha që kreh fundin e detit, dëmton rëndë burimet e peshkimit bregdetar dhe ndikon negativisht në hyrjen e peshkut në Lagune. Prishja e ekuilibrit natyror në zonën përreth portit të Vlorës , ka çuar në ndryshime të dukshme të trajtave të vijës bregore, në themel të të cilave qëndron lëvizja e sendimenteve për shkak të valëzimit dhe rrymave bregdetare të krijuara nga bashkëveprimi valëzim – infrastukturë portuale . Për shkak të efektit të transportit gjatë bregor të sedimenteve nga veriu në jug, në veri të portit, prej nga vinë dhe valët më të fuqishme që rrahin këtë sektor, kemi akumulim

sendimentesh, ndërsa në jug erozion.

Si rrjedhim, qarkullimi i ujit në veri të portit të Vlorës është ngadalësuar shumë dhe plazhi në fjalë është i ndotur. Kësaj dukurie i shtohet dhe erozioni për shkak të pasqyrimin të valëve nga muri rrethues prej betoni në zonën në jug të këtij porti. Po kështu edhe në plazhin e Vefës, të Kristalit, në Ujë të Ftohtë apo dhe ndërtimi i moleve përgjatë bregdetit Jonufër – Orikum, kanë fenomene të ngjashme me ato që folëm më lartë. Erozioni bregdetar më i theksuar është vërejtur në grykëderdhjen e Vjosës si dhe në zonën e Triportit. Zona nga grykëderdhja e Vjosës, Pishporos, Lagunës së Nartës, Bregdetit të Zvërnecit deri në Orikum dhe në Llogara ka një sipërfaqe 45.000 ha. Kjo ka Lagunat, deltën e Lumit Vjosa, dy Ishujt e Zvërnecit, ligatinat e Poros, dunat ranore, pyjet me pisha të Poros, Zvërnecit, Llogarasë. Ajo përbën një pjesë të rëndësishme të trashëgimisë natyrore shqiptare dhe europiane. Këtu, problemet janë prej faktorëve natyrorë dhe shoqërorë. Vjosa në periudhat e shirave të rrëmbyeshëm del prej shtratit dhe përmbyt zonën e Myzeqesë. Përmendim vitin 1937 ku solli dëme shumë të mëdha ekonomike dhe ekologjike. Vitin 1970 dhe 1971 ku nga përmbajtja e Vjosës pati pasoja katastrofike si dhe vitet 2006-2007 që u shoqërua me efekte shumë negative për zonën e Myzeqesë.

Vërshimet sjellin pasoja negative edhe në bregdetin e Jonit, sidomos nga prurjet e ngurta që sjellin përrrenjtë e zonës. Rrjedhjet dhe vërshimet shkaktojnë dëme dhe erozion. Tipik është përroi i Dukatit. Vjosa gërryen e transporton më anë të fuqisë mekanike të ujit (p.sh. Në Mifol turbullira është 1410 gram/ m³ dhe prurja e ngurtë arrin edhe 260 kg/sek., Dorza sjell një volum prej 560.000 ton lëndë të ngurta në vit).

Punimet e bëra për pastrimin e Pyllit të Sodës në sektorin ish-kampi i pionierëve, ish-uzina Sodë, vite më parë, ndërhyrja në kanalin e komunikimin det-Laguna e Nartës, Pyllëzimet e Poros, Orikumit, nuk janë të mjaftueshme. Rekomandimet dhe idetë, studimet urbane, masterplanet e zhvillimeve komplekse e nismat e tjera janë shumë të mira për ruajtjen e ekosistemeve bregdetare e ligatinore. Vitet e fundit komunat janë përpjekur për përmirësimet e mjedisëve ujore, ruajtjen e ekosistemeve bregdetare.

Ndotja ne rajon

Ndotja vjen nga përdorimi i pesticideve për bujqësinë. Vit pas viti, sasia e përdorur për hektar është e lartë, kjo ndikon në gjallesat e shpërndara në habitatet tokësore dhe ujore.

Mbetjet urbane janë të shpërndara gjerësisht, sidomos afër zonave urbane. Ato ndotin ujërat sipërfaqësore e nëntokësore, rrezikojnë që të përfshijnë sipërfaqe ujore edhe më të mëdha. Vazhdimisht duhet të kontrollohet shpërndarja e tyre.

Në portin e Ri ankorohen anije. Ndotja nga nafta është e shpeshtë dhe mund të ketë ndikim mbi botën e zonës.

Ndotja nga industria, përmendim sidomos fabrikën e birrës Norga, e cila derdh në kanalet që derdhen në Lagunë mbetjet e saj.

Në plazhin e Ri në Port, në Plazhin e Vjetër nga matjet e kryera rezulton se kemi të bëjmë me deficit të ngopjes me oksigjen dhe me vlera të larta të nevojës biologjike për oksigjen.

Në plazhin e Vlorës, Dhërmiut, Himarës, Borshit, Sarandës në periudhën e nxehtë rezulton se ka ndotje në normat e lejuara, por në plazhin e Ri të Vlorës dhe zona përreth kapet nga derdhja e ujërave të zeza tej normave të lejuara.

Në Gorisht është evidentuar se ujërat shoqëruese të nxjerrjes së naftës kanë ndikim të ndjeshëm në ndotjen e ujërave sipërfaqësore që derdhen në lumin Vjosë.

Në zonat rurale, fakt është mungesa e disiplinimit të ujërave të zeza krahas ndotjeve të tjera.

Në gjirin e Vlorës dhe Sarandës ndotja e detit vjen prej shkarkimit të ujërave të zeza që bëhet direkt pa filtrim.

Mbrojtja e mjedisit

Në rajon synimi është realizimi i strategjive të përcaktuara për të përmirësuar kushtet mjedisore. Realizimi bëhet kur ka një kuptim të drejte midis aktoreve dhe faktorëve që veprojnë në Rajon.

Duhet bërë përpjekje maksimale për të siguruar një ujë të pijshëm, të sigurt dhe pa rrezik për shëndetin, për të gjithë popullsinë e zonës.

Mbrojtja dhe mirëmbajtja e të gjitha burimeve ujore, sipërfaqësore dhe nëntokësore për përdorimin aktual dhe të ardhmen.

Mbrojtja dhe përmirësimi i tokës me synim rritjen e pjellorisë dhe minimizimin e erozionit.

Mbrojtja dhe shtimi i biodiversitetit, ruajtja e trashëgimisë natyrore në përputhje me angazhimet sipas shkallës hierarkike.

Për një sistem efikas të hapësirës së integruar, në rajonin tonë zhvillimi duhet të marrë në konsideratë, në mënyrë të ekuilibruar, të gjitha parametrat mjedisore e shoqërore.

Rëndësi kanë ndërhyrjet për rikthimin në gjendje funksionale të të gjithë mjedisit ujor të zonave më të prekura në veçanti, në interes të popullsisë së zonës.

Ndërmarrja e veprimeve ligjore sipas gjendjes konkrete në burimet e Ujit të Ftohtë, e zonat e tjera.

Përfundime

Uji është pasuri kombëtare. Ai ka rëndësi të madhe për zhvillimin e Rajonit.

Uji në Rajonin e Vlorës duhet të përdoret me kujdes dhe të shfrytëzohet me efektivitet.

Uji duhet të ruhet prej ndotjeve industriale, bujqësore, urbane etj...

Në sektorët bregdetarë që ka ndotje tej normave të lejuara duhet shtuar vërejtjet, matjet dhe studimet e

kombinuara për përmirësimin e saj.

Në lidhje me këtë, të përcaktohen masat mbrojtëse sidomos kundër ndotjes që vjen nga kontinenti.

Qendrat kërkimore-shkencore, të jenë më angazhuese dhe të sugjerojnë mendimin e tyre në projekte.

Rëndësi të dorës së parë merr zbatimi në mënyrë konkrete dhe me seriozitet maksimal i strategjisë kombëtare mjedisore dhe angazhimeve që ka Rajoni ynë brenda saj.

Instalimi i impianteve të përpunimit të ujërave teknologjike është dhe mbetet përparësi në programet dhe investimet për sot dhe të ardhmen.

Në rajonin e Mesdheut ka kërcënim të madh të ekosistemeve bregdetare. Pavarësisht se ka politika të përbashkëta nga Bashkimi Europian dhe shtetet e Mesdheut, ende jemi larg asaj që duhet për zhvillime më të mira në ambientin ujqor.

Literature

Strategjia kombëtare për zhvillimin social-ekonomik (SKZHSE)

Gjeografia fizike e Shqipërisë . Botim i vitit 2001 Tiranë. Autori: Prof. Dr. P. Qiriazhi.)

Bregdeti Jonian nga gjiri i Sarandës në Kepin e Stillos (temë e përgatitur nga dr. Dr. Nasip Meçaj)

Profili i Qarkut Vlorë, Tiranë 2003.

Rrethi i Vlorës, Botim i kabinetit pedagogjik Vlorë 1977 . Autori Halo Abazi.

Strategjia kombëtare mjedisore Tiranë 2006

Potenciali gjeografik i gjirit të Vlorës dhe menaxhimi i tij (temë e masterit shkencor 2006, autori Kozma Leka)

Plani i menaxhimit të zonës Vjosë- Nartë, (Qershor 2005)

Temë e përgatitur: Ndikimi i portit të Vlorës në evolucionin e vijës bregore dhe dinamika sendimentare përreth tij. Autorët dr. Ardian Shehu, dhe ass.Prof. Vilson Silva.

(Projekti Med Wet-Coast)

Konferencë shkencore e Universitetit të Vlorës, Vlorë 2004.

Ruajtja e ligatinave dhe ekosistemeve bregdetare (Ing. P. Dervishi).